

עבודה ראשונה - דיני עונשין

1. הפרקליטות מעמידה לדין את אילן לפי סעיף 415 סיפא לחוק העונשין¹ קבלת דבר במרמה" **המקבל דבר במרמה, דינו** - מאסר שלוש שנים, ואם נעברה העבירה בנסיבות מחמירות, דינו - מאסר חמש שנים. מדובר בעבירה תוצאתית

יסודות העבירה.

התנהגות = במרמה. נסיבות = דבר. תוצאה = המקבל.

סעיף 414 לחוק העונשין² מגדיר את עבירת המרמה

דבר: כל "מקרקעין, מיטלטלין, זכות וטובת הנאה"

מרמה: "טענת עובדה בעניין שבעבר, בהווה או בעתיד, הנטענת בכתב, בעל פה או בהתנהגות, ואשר הטוען אותה יודע שאינה אמת או שאינו מאמין שהיא אמת"

לרמות: "להביא אדם במרמה לידי מעשה או מחדל".

סעיף 438 לחוק העונשין³ מגדיר קבלה ונתינה:

קבלת דבר - בין שעברה הבעלות בדבר אל המקבל ובין שלא עברה, בין שהדבר נתקבל בשביל עושה המעשה ובין בשביל אחר, בין בידי עושה המעשה ובין על ידי אחר; ונתינת דבר - בין לעושה המעשה ובין לאחר.

יסוד עובדתי ס' 415

דבר: כל "מקרקעין, מיטלטלין, זכות וטובת הנאה" אילו קיבל והגיש עבודה לאוניברסיטה אשר נרכשה באינטרנט עבור 500 ש"ח, לשם קבלת ציון גבוה.

התנהגות: טענה עובדתית שקרית. אילן טען טענה עובדתית שאינה נכונה, תוך הצגת מסמך כוזב והיא עבודת הגשה אשר עמלה עליה אלונה, ואין לו יד בהכנתה. אילן ניסה להטעות את מוסד הלימודים, אשר בשוגג יעניקו לו ציון אשר אינו זכאי לו, או יכל היה לקבלו אילולא נתפס. שמטרתו של אילו הינה השגת רווח (ציון גבוה מעל 90).

תוצאה: עבירת קבלת דבר במרמה מתגבשת אם כתוצאה ממנה הדבר (ציון בעבודה) התקבל, שלא יכול היה לקבלו אלמלא ביצע את אותה עבירה. אילן נתפס, בטרם קיבל את הציון בעבודה, משלא הגיע הציון, יסודות העבירה ללא מתגבשים.

¹ חוק העונשין התשל"ז-1977

² חוק העונשין התשל"ז-1977

³ חוק העונשין התשל"ז-1977

קש"ס עובדתי-מבחן האלמלא, אלמלא אילן היה מגיש את העבודה שנרכשה באינטרנט, האם היה מקבל את הציון ? לא, ולכן יש קש"ס.

מבחן קש"ס משפטי- מבחן הצפיות הסבירה - . השאלה ששואלים בקש"ס משפטי- האם אילן יכול וצריך לצפות במהלך ההתנהגות שהגשת עבודה שאינה שלו תביא להטעיית האוניברסיטה? האם אדם מהיישוב היה יכול לצפות שהגשת עבודה, וטענה עובדתית שגויה, תביא לתוצאה שהוא יקבל ציון שאינו זכאי לו מטעם מוסד הלימודים? כאשר מדברים על הצורך לחזות את התוצאה, מדברים על הצורך לחזות את סוג הנזק. במקרה הזה ניתן היה לצפות את האפשרות שהתוצאה תקרה ואת סוג התוצאה בקווים כלליים.

אילן: הפרקליטות לא הוכיחה את מהיסודות העובדתיים של קבלת דבר במירמה: הצגת טענה כוזבת (אין ראיות שהוגשה עבודה שלא נכתבה על ידו , אלא אשמתו של אילן סבה סביב חשדות לנוסח מילים דומה בין עבודה שהוגשה בעבר .

ובנוסף לכך, קבלת דבר כתוצאה מהטענה הכוזבת : אילן לא קיבל את הציון , שהוא כאמור בלתי נפרד מיסודות העבירה , על מנת שהעבירה תתגבש , על הפרט להשיג את התוצאה . העבירה המושלמת של קבלת דבר במרמה הינה עבירה תוצאתית, ו"מחייבת הוכחה קשר סיבתי בין מצג המרמה ובין קבלת הדבר מאת המרומה". ואולם, עבירת הניסיון לקבל דבר במרמה איננה עבירה תוצאתית אלא "עבירה התנהגותית, שדי בעניינה בהצגת מצג מרמה, כיסוד עובדתי .

מסקנה : אין חולק שלא נגרם נזק לאוניברסיטה,, מאחר ואילן לא קיבל את הציון המבוקש משהתעורר חשדם אודות נוסח דומה לעבודה משנים קודמות. אין ראיות להתקיימות עבירה פלילית ותוצאה, בגין קבלת דבר במרמה, משום שלא התגבשה העבירה לידי תוצאה.

2. הפרקליטות תעמיד לדין את עומר בהתאם לסעיף 333 לחוק העונשין³ "החובל בחברו חבלה חמורה שלא כדין, דינו – מאסר שבע שנים." מדובר בעבירה תוצאתית.

על פי האמור בסעיף 34 כד לחוק העונשין,⁴ חבלה חמורה : עבירת חבלה חמורה היא עבירה אשר יש בה כדי לסכן את חיי האדם או לפגוע בו פגיעה קשה באחד מאיבריו או בחושייו. חבלה חמורה היא למעשה חבלה אשר גורמת לקורבן, נכות או מום לצמיתות, המכונה "פגיעת קבע" באחד האיברים, החושים או הקרומים של הקורבן.

יסודות העבירה :

רכיב התנהגותי (סעיף 18 ב לחוק העונשין)- החובל , נסיבה: חברו , נסיבה: שלא כדין, תוצאה: חבלה חמורה

יסוד עובדתי ס' 333:

החובל: עומר נטל מוט ברזל שמצא זרוק בחניון וחבט חבטה בראשו של יובל . חברו : יובל

תוצאה חבלה חמורה: יואב מאושפז בבית חולים, מצבו עגום והוא שרוי בתרדמת

שלא כדין: יכולים להיות מצבים שהדין מאפשר לחבול באדם אחר. לדוגמה: לצורך הגנה עצמית, צורך, במקרה הנדון, לעומר לא עומדת הגנה, ותקיפת יובל נעשתה ללא הסכמה. הוא הטיח מוט ברזל בראשו של יובל, רק מתוך סברה כי האחרון אחראי לתקר בגלגלי רכבו.

קש"ס עובדתי-מבחן האלמלא, לו עומר לא היה חובט בראשו של יובל עם מוט ברזל, יובל היה מתאשפז בבית חולים ונכנס לתרדמת? לא, ולכן יש קש"ס. מעשיו של עומר הם שגרמו לתוצאה.

מבחן קש"ס משפטי- מבחן הצפיות הסבירה, השאלה ששואלים בקש"ס משפטי- האם הנאשם יכול וצריך לצפות במהלך ההתנהגותו כי כתוצאה ממעשהו ייגרם הנזק? האם אדם מהישוב היה יכול לצפות שהטחת מוט ברזל בראשו של אדם, עלולה להביא לתוצאה טרגית (תרדמת).. כאשר מדברים על הצורך לחזות את התוצאה, מדברים על הצורך לחזות את סוג הנזק. במקרה הזה מדובר בפגיעה גופנית, תוך הפעלת כוח, לכן ניתן היה לצפות. על האדם לצפות את האפשרות שהתוצאה תקרה ואת סוג התוצאה בקווים כלליים, פס"ד בלקר⁵. פס"ד שנותן יישום של מבחן הצפיות הוא פס"ד יעקובוב⁶.

עומר: יכול לטעון להגנת הגולגולת הדקיקה- עומר חבט ביובל חבטה לא במלוא הכוח, ומצבו הקשה נוצר בשל בעיה רפואית ממנה הוא סובל שמובילה לרגישות גבוהה בעצמות, עומר לא יכל היה לצפות אותו ומשכך הקש"ס מתנתק. (פס"ד מלכה⁷).

הפרקליטות: תטען שמדובר בגולגולת דקה, עומר צריך לצפות שהאדם מולו, יובל, הוא בעל רגישויות, אין הוא יכול לבחור את תכונות הקורבן שלו והוא צריך להניח שהאדם שמולו הוא רגיש וסובל מבעיות רפואיות. גם אם הנאשם לא צפה את זה בגדר הצפיות. אדם יכול וצריך לצפות שמעשיו יגרמו לתוצאות רבות גם אם הן מוחמרות בגלל הגולגולת הדקה. (דוגמה: פס"ד בלזר⁸).

עומר: יוכל לטעון כי מצבו הרפואי של יובל אינו עומד בהגדרה של חבלה חמורה, שכן אנשים מתעוררים מתרדמת, לא נקבע שהנזק בלתי הפיך.

הפרקליטות: תטען שתרדמת שנגרמה בעקבות הטחת מוט ברזל בראשו של יובל, מוגדרת "מצב של חוסר הכרה שנמשך יותר משש שעות, וכשלא ניתן להעיר את הנפגע"⁹ יובל במצב של תרדמת לא מגיב לגירויי כאב, אור או קול, ואין שום פעולה רצונית. סעיף 34 לחוק העונשין¹⁰, קובע שחבלה חמורה מתבטאת כפגיעה בחושים, פגיעה באיברים. וכן בהתאם לחוות הדעת של צוות בית החולים, מצבו של יובל עגום. ולכן ישנה חבלה חמורה

מסקנה

על פניו עומר יורשע בהתאם לסעיף 333 לחוק העונשין.

4. חוק העונשין התשל"ז-1977

5. ע"פ 82/341 בלקר נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(1).

6. ע"פ 00/7832 יעקובוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(2) 534.

7. פס"ד מלכה

3. המשפט הפלילי הוא כלי שנועד להבטיח חיי חברה תקינים ומיגור האלימות. משפט זה מגדיר כללי התנהגות שמגנים על ערכי החברה ומטרתו להגן על האינטרסים הבסיסיים של האזרחים. הוא משיג זאת באמצעות איום בהרשעה ובענישה שהיא האמצעי החמור ביותר (פגיעה בזכויות הבסיסיות ביותר שיש לאדם, חירות, שמו הטוב). להרשעה יש חשיבות, היא לא רק המבוא לקביעת העונש, אלא יש לה תפקיד עצמאי של גינוי "עיקרון התיוג ההולם". המשקף אמירה ערכית על האדם, מעביר מסר למבצע העבירה ולשאר האזרחים.

לאור חוסר הסימטריה של ההליך הפלילי, בה המדינה היא המאשימה מול האזרח הנאשם, האחריות הפלילית נתפסת כסוג האחריות החמור במיוחד, לכל הפחות חמור מאוד. משתקף בעקרון השיוריות- בגלל החומרה המיוחדת שנלווית לאחריות הפלילית, ראוי שהמדינה תשתמש בכלי הפלילי כמוצא אחרון. בעניינו ניתן להעלות מיסים ע"י חקיקה עבור צמצום הגרעון ולא ענישה פלילית כלפי מי שרכש דירת ארבעה חדרים ומעלה ומאחר שלא שילם עליה מס מוגדל, וסנקציה כלכלית בגובה קנס בשווי 50 אלף לירות. וכן גם כלפי מי שלא מנעו זאת, בעוד שבזמן המכירה הדבר לא היה אסור על פי חוק. נפעיל את הכוח הדרמטי של אישום בפלילים ופגיעה בקניין (קנס) הזה רק במקרים שאין ברירה, והאינטרס הקולקטיבי מחייב נקיטת בהליכים פליליים.

עקרון החוקיות משמעותה בהתאם לסעיף 1 לחוק העונשין¹¹: "אין עבירה ואין עונש עליה אלא אם כן נקבעו בחוק או על פיו". כל מה שלא אסור במפורש, הוא מותר. עקרון זה אף מחייב שהענישה והאחריות הפלילית יהיו לפי חוק שפורסם כדין, שהוא כאמור עקרון הפומביות: אין מפעילים סמכות שלטונית אלא על פי חוקים ותקדימים שפורסמו ותקף ביום ובמקום ביצוע העבירה לפי כללי מקום וזמן. אם לא נגדיר לאדם מראש מה אסור לעשות, ולא נגבש הוראות בהירות בחוק העונשין לא נוכל להרתיע אותו (השופט ברק, דנ"פ מדינת ישראל נ' שבס, ¹²). ונשמט הרציונל מתחת לרעיון ההרתעה.

במשפט פלילי יש כלל חזק: אין להחיל שינויי חקיקה רטרואקטיבית כדי שלא תהיה פגיעה בעקרון החוקיות, ההסדר לגבי תחולה בזמן נמצא בסעיף 3(א) לחוק העונשין¹³. "חיקוק היוצר עבירה לא יחול על מעשה בתחום שנעשה לפני יום פרסומו כדין או יום תחילתו, לפי המאוחר".

אין ענישה על מעשים שכאשר נעשו היו חוקיים.. לדוגמה: תיקון מספר 10 לחוק למניעת הטרדה מינית הנכנס לתוקפו בשנת 2014¹⁴ וכל מי שהפיץ תכנים בעלי אופי מיני על גבי אמצעי המדיה השונים, לרבות באמצעות הרשתות החברתית לפני 2014 לא יישא באחריות פלילית לפי החוק.

מחזק את העניין שהסמכות לקבוע עבירות פליליות היא בלעדית למחוקק. ואכן הסמכות ליצור עבירות פליליות- נתונה אך ורק למחוקק, היא אך ורק בחוק או על פי חוק. אין מצב ליצור עבירות בפסיקה, להעניש מכוח קל וחומר קביעה זו קבועה במפורש בסעיף 1 לחוק העונשין.

כדי שתקום אחריות פלילית של אדם לעבירה מסוימת (לאיסור פלילי מסוים) התביעה חייבת להוכיח מעבר לספק סביר שאותו נאשם מקיים גם את היסוד העובדתי שקבוע בהגדרה של אותה עבירה שרוצים לייחס לו וגם את היסוד הנפשי הקבוע באותה עבירה. סעיף 20 לחוק העונשין¹⁵ מגדיר מהי מחשבה פלילית, הסעיף קובע: "מחשבה פלילית- מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם

פרטי העבירה, ולעניין התוצאות גם אחת מאלה.. " עקרון הסימולטניות, עקרון המזיגה, עקרון שאומר שהיסוד הנפשי והיסוד העובדתי אמורים להתקיים בו-זמנית. היחס הנפשי של הנאשם תוך כדי שהוא פועל צריך להיות כלפי המעשים שהוא עושה, הנסיבות שמתקיימות באותו רגע והתוצאה שהמעשים שלו אמורים לגרום. לדוגמה: עבירת הגניבה. האדם עצמו היה מודע שהוא נוטל חפץ, כסף, מודע שהוא עושה ללא הסכמת הבעלים, עשה זאת מתוך כוונה לשלול שלילת קבע מבעליו. האשמה בפלילים על בסיס עבירות שנעשו רטרואקטיביות ללא ידיעת האדם כי הינו מבצע עבירה, משמיטה מתחת לקרקע את היסוד הנפשי של רוכשי הדירות, ואלו אשר ידעו על הרכישה ולא דיווחו שכן לא התקיימה מודעות וכוונה בדבר קיומה של העבירה.

¹² דנ"פ 03/1397 **מדינת ישראל נ' שבס** פ"ד נט (4) (2004)

¹³ . חוק העונשין **התשל"ז-1977**

¹⁴ .תיקון מספר 10 לחוק למניעת הטרדה מינית, **התשע"ד-2014**.

¹⁵ חוק העונשין **התשל"ז-1977**